Kjak

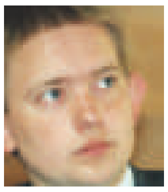

Kári á Rógvi
løgtingsmaður og doktari í lóg

Og valdið er altíð avmarkað

Vit skulu ikki taka so tungliga, at stjórnarskipanin var feld í sekstanmetrinum (av okkara egna málmanni). Nú er tøgnin brotin og kjakið byrjað. Gott kjak!

Í tí Harrans ári 1918 segði Hægstirættur í Kjøbinhavn tveir dómar um mál úr Íslandi; evnið var møgulig ognartøka í samband við broytta lóggávu. Áhugaverda fyri okkum er, at í báðum førum var ongin ivi um, at Hægstirættur skuldi døma eftir íslendsku stjórnarskránni.

Danir og íslendingar høvdu síðani 1851 kjakast um stjórnarskipan – nakað sum vit gera nú – Jón Sigurðsson mótmælti í kongsins navni royndunum at lýsa donsku grundlógina at galda sum var Ísland samrunnin partur av Danmark. Tilgongdin vardi til 1874, tá ið Christian IX fór yvir til Íslands og gjørdi Stjórnarskrá kunnuga. Kongur sæst enn á Lækjartorgi í miðbýnum í Reykjavík handandi hesa grundlóg í sermálum.

Løgfrøðiliga gjørdu íslendingar stór framstig í 1874, men vit mugu ikki gloyma, at føroyingar fingu byggilistarliga frægastu úrtøkuna: kongur vitjaði á heimleið í Føroyum, og vit fingu síðani tann prýðiliga obeliskin Kongaminnið.

Fólkið hevur alt alment vald í Føroyum

Í 2006 skriva nøkur góð fólk álit um stjórnarskipan m.a. við orðingum sum: »Fólkið hevur alt alment vald í Føroyum og fremur tað gjøgnum stjórnarstovnar landsins ...og valdið er altíð avmarkað.« Har standa rættindi sum sosial trygd, fyrisitingarlig rættindi, innløgurættindi og hvørsmansrættur – umframt slík sum ognarrætt og rættindi hjá skuldsettum. Har standa valdsavmarkingar sum líkaregla, markregla og tilfeingisregla, m.a. við hesi áseting. »Er ætlan at vinna úr tilfeingi, skal landið krevja gjøld ella tryggja øllum vinnurætt.« Viðkomandi reglur fyri dagliga stýrið.

Nevndin taldi limir úr øllum flokkum og helt í árinum 2003 almenna altjóða ráðstevnu um serliga teir ríkisrættarligu tættirnar í arbeiðnum. Nevndin gav út álit í bók í árunum 2001, 2004 og 2006 – umframt at greinar stóðu í føroyskum lógarriti og føroysku bløðunum. Tilfarið hjá nevndini sæst á www.ssn.fo. Har er onki dult, ongin gekk um bakdyr. Millum limanna vóru Edmund Joensen og Lisbeth. L. Petersen.

Vit hava longu staðfest, at danska ríkisgrundlógin tolir at hava aðrar stjórnarskráir saman við sær, og at tann upprunaliga norskt-danski Hægstirættur saktans megnar at døma eftir fleiri grundlógum í senn. Spurningurin er nú bara: hvørji rættindi vilja vit hava við í okkara rættindaskrá? Ber til at hava fleiri rættindaskráir í senn? Svarið er ja. Danmark er fleiri ferðir dømt í Strassborg fyri at hava brotið Europeiska Mannrættindasáttmálan. Vit hava longu tvey sett av rættindum – borgarin kann brúka tey frægaru, vinnur hann ikki eftir innlendskum rætti, kærur hann eftir felagsrætti.

Drottningin kemur nú at vitja. Hon er ættað frá Christianni IX, íslendska stjórnarskipanarkonginum, og Fríðrikki VIII, sum slóðaði fyri enn frægari íslendsum rættindum. Áðrenn næstu vitjan, áttu vit at havt okkara skipan og rættindi orðaði.

Erik Ludvigsen

Ny færøsk forfatning

Det statsretlige forhold mellem Danmark og Færøerne er nedfældet i den færøske hjemmestyrelov, vedtaget af folketinget og det færøske lagting i 1948. En lov der hviler på et aftaleretligt synspunkt og derfor ikke ensidigt kan ophæves af parterne. Et udvalg, nedsat af lagtinget, har i marts fremsat et lovforslag til ny færøsk forfatning. Såfremt det vedtages uændret af lagtinget er det ensbetydende med løsrivelse fra Danmark. Ophør af rigsfællesskabet.

Hjemmestyreloven gav Færøerne ret til at overtage en lang række sagsområder i takt med at man selv var i stand til at betale og havde de nødvendige embedsmænd i forvaltningen. Det man ikke kunne overtage var udenrigsanliggender, forsvaret og pengepolitikken (optagelse af lån og valutapolitik).Hurtig fik Færøerne alligevel tilladelse til at optage lån, hvilket ofte var betinget af dansk garanti. Med finanspolitikken, indkomstpolitikken og pengepoitikken (optagelse af lån) på færøske hænder, havde man de 3 instrumenter, der karaktiserer indre selvstyre.

I dag er man nået så vidt, at færingerne blot mangler rådigheden over udenrigsanliggender, forsvaret, valutapolitik og domstolene. Rådigheden over undergrunden fik Færøerne uden for programmet for mange år siden som en egenhændig gestus fra statsminister Schluter. Der er dog sket flere indhug i det udendenrigske, idet Færøerne rent faktisk gennem årene har indgået fiskeriaftaler med bl.andre Norge og Island og for ca.4 år siden tillagt yderligere vidtgående kompetencer i udenrigsanliggender, hvad løsrivelsespartiet med Høgni Hoydal paradoksalt nok stemte imod angiveligt med den begrundelse at løsrivelsen ville blive skudt længere ud i fremtiden.

Løsrivelsen er nu alligevel kommet på tapetet.Jeg har pløjet mig igennem en omfangsrig betænkning fra et lagtingsudvalg og et udarbejdet lovforslag til en færøsk forfatning.

Paragraf 82 har følgende ordlyd: stk.1: Denne forfatning samt senere ændringer skal vedtages af lagtinget med absolut flertal, inden folket tager endelig stilling ved en folkeafstemning mindst et halvt år senere, hvor almindeligt flertal skal råde. Stk.2 : Forfatningen eller ændringer til den får gyldighed samme dag, som folket har truffet afgørelse.

At der ved en folkeafstemning kun stilles krav om absolut flertal d.v.s. en stemme over halvdelen af de fremmødte stemmeberettigede er ganske uhørt i så vigtigt et spørgsmål som en ny forfatning. Udvalgsbetænkningen fremhæver ved flere lejligheder hvor vigtigt det er at gøre sigt klart, at MAGTEN ligger hos folket. Det harmonerer ikke med de foreslåede afstemningsregler. Forklaringen er tydelig nok. Det er angsten for ikke at få vedtaget forfatningen. I de talrige prognoser gennem årene, hvor om har spugt folket. Hvad med løsrivelse ?? Ja-svarene er kun kommet op over 50% vel at mærke forudsat at man blev en stat, der svømmer i olie.

Den eneste anstændige afstemningsprocedure vil være kravet om, at en nærmere bestemt procent af de stemmeberettigede møder op og kvalificeret flertal på eksempelvis 2 tredjedel. Hvis lagtinget ikke lever op til det, bør den danske regering griver ind og dermed varetage mindretallets berettigede interesser.

Paragraf 79 omhadler en eventuel unionsdannelse med et andet land. Her gælder de samme afstemningsregler so i paragraf 82. Man har formentlig Danmark i tankerne. Hvem ellers?

Påfaldende er, at lovforslaget ikke siger eet ord om: statsoverhoved, forsvaret, statsborgerskab og valutapolitik. Hvad angår den færøske valuta er man slemt på den Valutaen kan ikke stå alene. I 1998, hvor man raslede med løsrivelse. sagde Norge og England Nej uden at være spurgt. Et færøsk medlemsskab af EU er betinget af, at den færøske valuta kan hænges på et andet EU-lands valuta.

Vár í Gong, forkvinna
Felagið Føroyskir Sjúkrarøktarfrøðingar

Vit mugu hava fleiri starvsfelagar

Viðmerking til, at tað ikki tykist at vera nóg mikið av praktikkplássum til at taka fleiri lesandi inn á Sjúkrarøktarfrøðisskúla Føroya.

Felagið Føroyskir Sjúkrarøktarfrøðingar fer at kanna, hví tað ikki eru nóg mikið av praktikplássum til at taka fleiri lesandi inn á Sjúkrarøktarfrøðisskúlan.

Framrokningar kring allan heim vísa, at tørvurin á sjúkrarøktarfrøðingum er alsamt vaksandi, og um nøkur ár verður tørvurin á sjúkrarøktarfrøðingum ovurstórur. Eitt nú hevur Nærverkið gjørt eina kanning, sum vísur eina framrokning fram til 2015. Har verður mett, at bara Nærverkið fer at hava tørv á 105 fleiri sjúkrarøktarfrøðingum.

Vit hava ikki tilsvarandi framskrivingar fyri sjúkrahúsini, men givið er, at viðgerðar møguleikarnar gerast fleiri, viðgerðir verða heimtiknar, fólk liva longri o.s.fr. Hetta merkir ein vaksandi eftirspurning á sjúkrarøktarfrøðingum. Í Heilsumálaráðnum verður eisini arbeitt fram í móti at gera eina skipan, har sjúkrarøktarfrøðingar átaka sær ávísar uppgávur, fyri at lætta um trýstið á kommunulæknarnar.

Miðalaldurin á sjúkrarøktarfrøðingum í Føroyum er eisini høgur, yvir 46 ár. Hetta ger, at vit um fá ár standa við einum veruligum trupulleika, um ikki verður handla nú!

Hóast vit heldur enn fegin vildu ynskt, at fingið fleiri mannligar sjúkrarøktarfrøðingar, er tað ein sannroynd, at tað nærum bert eru ungar kvinnur , sum byrja lestur á Sjúkrarøktarfrøðisskúlanum. Tí er tað sera harmiligt at hugsa, at tey 37, flest ungar kvinnur, sum ikki sleppa inn á skúlan hesuferð, fara av landinum. Enn meira harmilig er óvissan um hesi koma heim aftur - kanningar vísa, at bert fimta hvør føroysk kvinna og fjórði hvør føroyskur maður í Danmark ynskja at flyta aftur til Føroya at búgva.

Fyri at taka aftur í kanningina, sum Nærverkið gjørdi í 2009, verður mett at stovnurin fær alsamt fleiri eldri og óhjálpin sum brúkarar. Í samandráttinum stendur at lesa:

»Stór greiningararbeiði eru seinastu árini gjørd av eftirlønarspurninginum fyri at byrgja upp fyri, at tann sonevnda eldrabylgjan skal raka so hart búskaparliga. Men uppgávan at fáa nóg nógv starvsfólk at ansa einum skjótt vaksandi tali av eldri og óhjálpnum hevur ikki vakt eins stóran ans. Trupulleikin er annars væl greinaður í okkara grannalondum.«

Hví geva vit ikki hesum trupulleikanum ans í Føroyum? Vit sakna greiðar visiónerar útmeldingar frá okkara politikkarum um, hvussu ætlanin er at loysa hetta álvarsmál.

Felagið Føroyskir Sjúkrarøktarfrøðingar fer at seta seg í samband við avvarandi myndugleikar, fyri at fáa umrøtt hendan trupulleika. Vit vilja hava greiðu á, hví tað ikki eru nokk av praktikkplássum og hvat kann gerast fyri at økja um hetta talið. Vit mugu hava fleiri starvsfelagar!